

e-ISSN: 2630-631X

Article type

Review Article

Subject Area

Social Sciences, Education

Vol: 8

Issue: 55

Year: 2022

Pp: 78-85

Arrival

25 November 2021

Published

27 January 2022

Article ID 1296

Doi Number

<http://dx.doi.org/10.31576/smyj.1296>How to Cite This Article

Cürat, C. & Karaca, R. (2022). "Ergenlerin Anne Baba Öğrenim Düzeyleri Ve Psikolojik Sağlımlıkları Arasındaki İlişki", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 8(55): 78-85.

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

1. GİRİŞ

Ergenlik üzerine yayınlanan araştırmalarda ergenlik için farklı tanımlar yapılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ergenliği; "çocuğun buluş çağına erdiği, biyolojik ve psikolojik açıdan çocukluğun sona erdiği, çocukluk ile genç yetişkinlik arasında kalan 12-24 yaş arasındaki dönem" olarak tanımlamıştır (Kulaksızoğlu, 2008: 43). Başka bir deyişle ergenlik dönemi, fiziksel ve cinsel olgunlaşmayı içeren biyolojik dönüşüme eşlik eden psikolojik ve sosyal dönüşümü kapsar. Ergenlik bir durumu ifade etmekten ziyade bir süreci işaret eder (Dinçel, 2006). Bu dinamik süreç, ergenliğin ve bu döneme özgü özelliklerin açıkça tanımlanmasını zorlaştırmaktadır (Lowell and White, 2018: 4).

Lowell ve White (2018), ergenliği; çocukluğun bitişi ile yetişkinlik arasında kültürel olarak yapılandırılmış gelişimsel bir dönem olarak ele almıştır. Bu dönemde ergenlerin, bilişsel ve davranışsal beceriler geliştirmeye, kimliklerini keşfetmeye, ilişkilerini derinleştirmeye, aileleri ve kültürleri tarafından belirlenen yetişkinlik sorumluluklarını ve rollerini üstlenmeye devam ettiğini vurgulamıştır. Ergenler, hedeflerini ve potansiyellerini gerçekleştirmek için büyümeyi başlatma, sorunları çözme ve neye ihtiyaçları olduğunu keşfetme gücüne sahip bireyler olarak görülmektedir.

¹ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında gerçekleştirdiği "Ergenlerde Psikolojik Sağlımlığın Yordanmasında Algılanan Anne-Baba Tutumu ve Afetme Davranışının Rolü" başlıklı doktora tez çalışmasının bir bölümünden üretilmiştir.

Ergenlerin Anne Baba Öğrenim Düzeyleri Ve Psikolojik Sağlımlıkları Arasındaki İlişki ¹

Relationship Between Parents' Education Levels And Psychological Resilience Of Adolescents

Cem GÜRAT ² Prof. Dr. Rengin KARACA ³ ¹ Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye² Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, ergenlerin psikolojik sağlımlıklarının anne ve baba öğrenim düzeyine göre değişimini incelemektir. Araştırmanın evreni, İzmir ilinde öğrenim gören tüm lise öğrencileri olup, örneklem ise, farklı liselerin farklı sınıf düzeylerinden seçilen 2302 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında gerekli olan demografik verilerinin toplanması için araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Ergenlerin psikolojik sağlımlık düzeylerinin belirlenmesi için ise "Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlımlık Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 21.0 paket programıyla yapılmıştır. İki den fazla bağımsız değişken olduğu için "ANOVA analizi" tekniği kullanılmıştır. Farklılıkların hangi gruplarda olduğunu belirlemek için ise LSD post-hoc testi yapılmıştır. Analizler sonucunda, anne öğrenim düzeyine göre ergenlerin psikolojik sağlımlık puanları arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Baba öğrenim düzeyine göre ise analizler sonucunda ergenlerin psikolojik sağlımlık puanlarında anlamlı bir fark belirlenmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Psikolojik Sağlımlık, Anne-Baba Öğrenim Düzeyi

ABSTRACT

The main purpose of this study is to examine the psychological resilience of adolescents according to the variables of mother and father education level and to determine the source if there is a significant differentiation.

The universe of the research, high school students studying in the province of İzmir; The sample consists of 2302 students from different high schools and selected from all grade levels. The "Personal Information Form" developed by the researcher was used to collect the demographic data required for the study. In order to determine the psychological resilience levels of adolescents, "Child and Youth Psychological Resilience Scale" was used. The analysis of the data was made with the SPSS 21.0 package program. Since there are more than 2 independent variables, "ANOVA analysis" technique has been used. LSD post-hoc test was used to determine in which groups the differences existed. As a result of the analysis, significant differences were determined between the psychological resilience scores of the adolescents according to the education level of the mother. No significant difference was found in the psychological resilience scores of adolescents as a result of the analysis according to the education level of the father.

Key words: Adolescence, Psychological Resilience, Parents Education Level

Ergenlik, bireylerin biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak en hızlı gelişim gösterdiği dönemdir (Motavalli, 2000: 18). Bu hızlı gelişim dönemi çalkantıları ve çatışmaları da beraberinde getirir. Rutter (1976), ergenliğin, stresli ve fırtınalı bir dönem olduğunu ve ergenin kendi içinde sessiz bir çalkantı yaşadığını belirtmiştir. Rutter'a göre; ergenin iç dünyasında yaşadığı ve dışarıya yansıtmadığı, ebeveyn ya da öğretmenleri tarafından genellikle fark edilemeyen duygusal çalkantılar nedeniyle ergen birey, duygusal rahatsızlıklar yaşamakta ve bireyin sosyal çevreye karşı kuşkuları artmaktadır (Çuhadaroğlu ve ark., 2004).

Ergenlik dönemindeki ruh sağlığı ölçütleri diğer gelişimsel dönemlerin ölçütlerinden oldukça farklıdır. Ani tepkiler gösterme, sinirlilik hali, öfke nöbetleri, yoğun kaygı, kararsızlık, güvensizlik, çabuk sevinme ve üzülme, içe kapanma ve coşku gibi duygular arasında hızlı geçişler yapma, bencillik gibi olumsuz davranışlar sergileme ruh sağlığı bozukluğu belirtileri gibi algılansa da, ergenlik döneminde sıklıkla görülür ve normal karşılanır. Bu dönemde; özellikle ebeveynlerin sözünden çıkmayan, hiç tepki göstermeyen, aşırı uysal ve duygusal dalgalanma yaşamayan bireylerin normallik durumu ise şüpheyle karşılanır ve incelenmeye değer olarak görülür (Yörükoğlu, 1998). Bütün bu özellikler nedeniyle ergenlik dönemi, yaşamın diğer gelişimsel dönemleriyle karşılaştırıldığında daha kaotik bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Bu kaotik durumların getirdiği zorluklar nedeniyle ergenlerin baş etme bacerileri ve psikolojik sağlıkları önem kazanmaktadır.

Literatürde yılmazlık ya da dayanıklılık gibi farklı kelimelerle de ifade edilebilen “psikolojik sağlamlık” kavramı, Latince kökenli “resilire” kelimesinden türemiş ve İngilizce’de “resilience” kelimesi ile kavramlaşmıştır. Latince’de “geri sıçramak” ve “esneyebilmek” anlamıyla; bir şeyin eski formuna geri dönmesine karşılık gelir (Hunter ve Chandler, 1999). Genel olarak İngilizce’de resilience, “zor bir durum karşısında güçlü olmak, zorluklarla baş edebilme potansiyeli, değişime, hastalıklara ve şok edici deneyimlere karşı yeterince güçlü olmak” anlamıyla kullanılmaktadır (Greene, 2002). “Resilient” kelimesi ise “psikolojik sağlam”, “yılmaz”, “dayanıklı”, “kendini toparlama gücü olan” bireyleri temsil eder (Masten ve Gewirtz, 2006).

Psikolojik sağlamlık kavramını anlamak için; Werner, Bierman ve French, 1971’de Hawaii’de şizofrenik anneler tarafından yetiştirilen bazı çocukların yüksek risk durumlarına rağmen başarılı olduklarını fark etmişlerdir. Bu durum, zorluklara yanıt olarak bireysel varyasyonları anlamaya ve çabalarının artmasına yol açmıştır (Steyn, 2006). Zamanla psikolojik sağlamlık kavramı araştırmacılar tarafından daha fazla ilgi görüp, bağlantılı çalışmalar hız kazanarak, özellikle ilk çalışmalarda psikolojik sağlamlığın gelişmesinde rol oynayan koruyucu ve risk faktörlerini araştırmışlardır (Masten, 2001).

Risk faktörleri, psikolojik sağlamlık özelliğinin ortaya çıkması için gerekli olduğu varsayılan zorlu koşulları içerir. Garnezy (1993), psikolojik sağlamlık araştırmacılarının çalışmalarında bireyleri olumsuz yönde etkileyen risk faktörlerinin belirlenmesi gerektiğine özellikle dikkat çekmiştir. Yapılan psikolojik sağlamlık tanımlamalarının, risk durumunu belirttiği takdirde eksik kalacağını vurgulamıştır. Masten (2001), risk durumu olmaksızın bireyin psikolojik sağlamlığı ile ilgili yorum yapılamayacağını belirtmiştir. Psikolojik sağlamlık zorlukların varlığında ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde ergenlik dönemi, psikolojik sağlamlığın ortaya çıkması için gerekli ve oldukça değerli bir kaotik ortamı sağlamaktadır. Ancak ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının hangi faktörlerden etkilendiği önemli bir araştırma alanıdır.

Risk, olumsuz sonuçlara neden olma potansiyeline sahip ölçülebilir durumları ifade eder (Masten ve Reed, 2002). Dent ve Cameron (2003) psikolojik sağlamlıkla ilgili olan risk faktörlerini; sağlıklı gelişimi ve olumlu adaptasyon çıktılarını tehdit eden veya mücadeleyi gerektiren durumları bir araya getiren koşullar olarak tanımlar. Masten ve ark. (1990), bireyin akıl hastalığı, yaşamında karşılaştığı sosyal veya davranışsal zorluklar gibi olumsuz sonuçları artırma riskini taşıyan unsurları risk faktörleri olarak tanımlar. Yoksulluk, doğal afetler, aile içi travmatik sorunlar, boşanma, ebeveynlerin psikopatolojik sorunları, terör, fiziksel şiddete maruz kalmak, kronik bir hastalığa sahip olmak, cinsel tacize uğramak, çoğunluk tarafından kötülene azınlık gruba ait olmak gibi zorlu durumlar risk faktörlerine örnek olarak sayılabilir (Werner, 1989). Gelişimsel sorunların yordayıcıları olarak tanımlanan risk faktörleri sayılamayacak kadar çoktur ve bireyi savunmasız bırakır. Gelişim evresi, cinsiyet, tarihsel ve kültürel bağlama göre değişir (Egeland ve ark., 1993; Werner, 1986). Kısacası risk faktörleri, bireyin dengesinin bozulmasına yol açan ve stres yaratan tehdit unsurlarıdır. Bireyler genellikle risk faktörü olmadığında normal ve uyumlu davranışlar gösterirler.

Koruyucu faktörler ise psikolojik sağlamlığa katkıda bulunan ve yapıcı tepki verilmesini kolaylaştıran faktörleri temsil eder. Risklerin olumsuz etkilerine karşı bireyi koruyan tampon görevi görürler (Durlak, 1998). Bireylerin zorluklar ve stres karşısında daha güçlü bir başa çıkma ve uyum sağlama kapasitelerini güçlendiren koşulların ya da özelliklerin belirlenmesi temel araştırma konusudur. Garnezy (1993), psikolojik sağlamlık araştırmacılarının çalışmalarında risk altındaki bireylerin uyum problemi göstermesini azaltan ya da engelleyen koruyucu faktörleri belirlemesi gerektiğine özellikle dikkat çekmiştir.

Gizir ve Aydın (2006), çalışmalarında Wested (2001) tarafından geliştirilen Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeğinin Türkçe uyarlamasını yaparak Ankara'da 872 sekizinci sınıf öğrencisi üzerinde uygulamıştır. Yapılan araştırma sonucunda 9 dışsal ve 7 içsel koruyucu faktör belirlenmiştir. Dışsal koruyucu faktörler; “okul-içi ilişkilerde ilgi ve yüksek beklentiler, okul-içi etkinliklere katılım, çevresel ilişkilerde ilgi ve yüksek beklentiler, çevresel etkinliklere katılım, arkadaş grubundaki ilgi, arkadaş grubundaki yüksek beklentiler, ev-içi ilişkilerde ilgi, ev-içi yüksek beklentiler ve ev-içi etkinliklere katılım” olarak belirlenmiştir. İçsel koruyucu faktörler ise; “amaçlar, öz-farkındalık, empati, öz-yeterlik, işbirliği ve iletişim, problem çözüme ve eğitimsel beklentiler” olarak belirlenmiştir.

Yapılan bazı araştırmalar, ergen psikolojik sağlığının ailesel ve çevresel faktörlerden, bireysel faktörler kadar etkilendiğini göstermektedir. Bu nedenle, geniş ölçüde tasarlanmış psikolojik sağlık modellerinde, çevresel ve aile faktörlerinin de araştırılması önerilmektedir. Ergenlik döneminde yaşanan tüm bu değişimlerle birlikte en yakın sosyal çevre olan aileyle olan iletişim ve etkileşim de bireyin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Ailelerin; bakımlarındaki çocuk ve gençlerin davranış kalıpları üzerinde bir etkisi olduğu, risk ve psikolojik sağlık literatüründe yaygın bir bulgudur (Rutter, 2001). Çocukların ebeveynler tarafından izlenmesi, ebeveyn disiplin tarzları, ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkilerin kalitesi, ebeveynlerin psikososyal durumu ve aile biriminin bütünlüğünün tümünün, akıl sağlığı ile yüksek oranda ilişkili olduğu gösterilmiştir (Ungar, 2004).

Gizir (2004) tarafından yoksul çocuklar üzerinde yapılan çalışmada bireysel, ailesel ve çevresel koruyucu faktörlerin psikolojik sağlık düzeyini etkilediği belirlenmiştir. Özcan (2005), ergenlerde aile faktörünün psikolojik sağlık üzerine etkilerini incelemiştir. Lise öğrencileriyle yapılan araştırma sonucunda anne-babası birlikte olan öğrencilerin, anne babası boşanmış öğrencilere göre psikolojik sağlıklarında koruyucu faktörlerin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada cinsiyetin psikolojik sağlık üzerinde bir etkisi belirlenmemiştir.

Arslan (2015) yaptığı çalışmada ortaokul ve lise öğrencilerinde bireysel koruyucu etmenlerin psikolojik sağlığa etkisini incelemeyi amaçladığı çalışmada düşük sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin psikolojik sağlıklarıyla özyeterlik, benlik saygısı ve olumlu duyguları arasında pozitif ilişki olduğunu belirlemiştir.

Bindal (2018) yaptığı çalışmada, lise düzeyindeki ergenlerin psikolojik sağlıkları ile çocukluk çağındaki travmaları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkileri araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda psikolojik sağlığın çocukluk çağına geçirilen travmalarla negatif ilişkili olduğu, bağlanma ile ise pozitif ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çocukluk çağı travmalarının psikolojik sağlığı yordamasında bağlanmanın ara değişken rolü üstlendiği belirlenmiştir. Psikolojik sağlık ile cinsiyet, kardeş sayısı arasında anlamlı fark olmadığı, ergenin sınıf düzeyi, psikolojik destek alma durumu, anne babanın çalışma durumu ve eğitim düzeyi, ailenin aylık gelir düzeyi, ailede psikolojik destek alanların varlığı durumu, birlikte yaşadığı kişiler ve yaşları durumlarıyla anlamlı farklılık bulunduğu belirlenmiştir.

Er (2018), yürüttüğü psikolojik sağlık çalışmasında anne babası boşanmış ortaokul öğrencilerini incelemiştir. Psikolojik sağlık ile ailesel, kişisel ve sosyal faktörler arasındaki bağı modellemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda ailesel, kişisel ve sosyal faktörlerin psikolojik sağlığı anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin sahip olduğu başarı, akran ilişkilerinin, yaşam kalitesinin, benlik saygısının, arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin, ebeveynlerinin kabul ve red düzeylerinin psikolojik sağlık düzeyleriyle pozitif anlamlı ilişki gösterdiği belirlenmiştir.

2. YÖNTEM

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizinde, SPSS 21.0 (Statistical Package Program for Social Science) programı kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmış, normallik testinde çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 sınırlarından olan sapmalara dikkat edilmiş, güven aralıklarında kalan sonuçlar analizlere dahil edilmiştir (Büyükoztürk, 2011). Normal dağılım gösterdiği belirlenen ölçek puanları anne-baba öğrenim durumuna göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Ardından LSD post hoc testleri ile anlamlı farkın hangi gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir.

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, ergenlerin psikolojik sağlıkları ile anne-baba öğrenim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bireyden bireye farklılık gösteren psikolojik sağlık düzeyinin, ortaöğretime devam eden ergenlerde ölçülerek var olan durumun, anne ve babanın öğrenim düzeyine göre gösterdiği farklılık derecesinin incelenmesi hedeflenmektedir.

2.2. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın modeli, ergenlerin psikolojik sağlık düzeylerinin anne ve baba öğrenim durumlarına göre değişimi betimlemeye yönelik “Genel Tarama Modeli” ile gerçekleştirilen betimsel bir araştırmadır. Genel Tarama Modeli, evren hakkında bilgi sağlamak amacıyla evrenin tamamında ya da bir kesimini içeren grup, örnek ya da örneklem ile yapılan tarama işlemidir. Anketler yardımıyla toplanan nicel verilerin istatistiksel analizleri ile genellemelere ulaşmak temel hedeftir (Karasar, 1994: 77).

2.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, İzmir İlindeki resmi ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmaktadır. Örnekleme ise, farklı ortaöğretim türü ve programı uygulayan okulların her sınıf düzeyinden seçilen toplam 2302 öğrenci oluşturmuştur.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili demografik analizlerin yapılabilmesi için araştırmacı tarafından düzenlenen “Kişisel Bilgi Formu”, öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyi, anne ve baba öğrenim düzeyleri bilgilerini içermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik sağlık düzeylerinin belirlenmesi için “Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12)” kullanılmıştır. Liebenberg, Ungar ve Van de Vijver (2012), 11 farklı ülkeden veriler toplayarak, sosyo-ekolojik bakış açısıyla, nicel ve nitel yöntemlerle gerçekleştirilen analizlerle 28 maddelik, üç alt ölçek ve sekiz alt boyuttan oluşan bir ölçme aracı geliştirmişlerdir. Aynı ölçek, Liebenberg, Ungar ve LeBlanc (2013) tarafından yeniden ele alınmış ve kısaltılarak 12 maddelik kısa formu (ÇGPSÖ-12) elde edilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Arslan (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Beşli likert dereceli ölçek maddelerine verilen cevaplar; “Beni tamamen tanımlıyor (5)” ile “Hiç tanımlamıyor (1)” arasında değişmektedir. Ölçek sonunda alınan yüksek puanlar yüksek psikolojik sağlık düzeyini ifade etmektedir.

2.5. Analiz

Araştırma kapsamında toplanan veriler, SPSS 21.0 programına aktarılarak analiz edilmiştir. Eksik ya da hatalı doldurulan anketler çıkarıldıktan sonra normallik testleri yapılmıştır. Belirlenen çarpıklık (-0,81) ve basıklık (0,31) değerleri Tabaschnick ve Fidell (2007) tarafından önerilen $\pm 1,5$ aralığına göre kontrol edilerek verilerin normal dağıldığı belirlenmiştir. İç tutarlılık katsayısı Cronbach Alfa ise 0,92 olarak belirlenmiştir. Böylece ölçeğin uygulandığı ergenlerde güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir. Normal dağılan verilere parametrik testlerden Anova Testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi ($p < .05$) kabul edilerek yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

Kişisel Bilgi Formu yardımıyla toplanan katılımcıların demografik verilerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo.1 Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik Değişken	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kız	1573	68,3
	Erkek	729	31,7
Sınıf düzeyi	9. sınıf	770	33,4
	10. sınıf	746	32,4
	11. sınıf	436	18,9
	12. sınıf	350	15,2
	Okur yazar değil	114	5,0
Anne öğrenim durumu	İlköğretim	1204	52,3
	Lise	611	26,5
	Üniversite	373	16,2
Baba öğrenim durumu	İlköğretim	1111	48,3
	Lise	698	30,3
	Üniversite	493	21,4
Toplam		2302	100

Tablo 1’e göre, araştırma kapsamında gençlerden; kızların %68,3 oranında, erkeklerin %31,7 oranında; sınıf düzeylerine bakıldığında 9. sınıf düzeyi %33,4 oranında, 10. sınıf düzeyi %32,4 oranında, 11. sınıf düzeyi %18,9 oranında, 12. sınıf düzeyi %15,2 oranında katılımın olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %5’inin anne

öğrenim düzeyi okur-yazar değil, %52,3'ünün ilköğretim, %26,5'inin lise, %16,2'sinin üniversitedir. Katılımcıların %48,3'ünün baba öğrenim düzeyi ilköğretim, %30,3'ünün lise, %21,4'ünün üniversitedir.

Katılımcılara uygulanan Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği ile katılımcıların psikolojik sağlıklarına ilişkin betimsel istatistiklerden elde edilen minimum ve maksimum puanlar, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo.2 Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler

Ölçek	n	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
Psikolojik Sağlık	2302	2,25	5,00	4,20	0,55

Tablo 2'ye göre, araştırmaya katılan ergenlerin; psikolojik sağlık puanı $4,20 \pm 0,55$ olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puanın (1) ve en yüksek puanın (5) olduğu dikkate alındığında araştırmaya katılan ergenlerin psikolojik sağlığının “oldukça tanımlıyor” aralığında olduğu söylenebilir.

Tablo 3'te ölçek puanlarının anne öğrenim düzeyine göre karşılaştırmasına ait ANOVA testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3 Ölçek Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Anne Öğrenim	n	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamli Fark
Psikolojik Sağlık	A-Okur yazar değil	114	4,15	0,54	2,71	0,044	C>B
	B-İlköğretim	1204	4,18	0,56			
	C-Lise	611	4,25	0,52			
	D-Üniversite	373	4,20	0,57			

Tablo 3'e göre, psikolojik sağlık ölçek puanlarının anne öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F=2,71$; $p<0,05$). Farkın kaynağını belirlemek amacıyla uygulanan LSD post hoc testi sonuçlarına göre annesi lise düzeyinde olan ergenlerin psikolojik sağlık puanları, annesi ilköğretim düzeyinde öğrenime sahip ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 4'te ölçek puanlarının baba öğrenim düzeyine göre karşılaştırmasına ait ANOVA testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo.4 Ölçek Puanlarının Baba Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Baba Öğrenim	n	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamli Fark
Psikolojik Sağlık	A-İlköğretim	1111	4,19	0,56	2,54	0,079	
	B-Lise	698	4,24	0,54			
	C-Üniversite	493	4,17	0,56			

Psikolojik sağlık ölçek puanlarının baba öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Ergenlik; çalkantılı ve kaotik özellikleri nedeniyle psikolojik sağlığın ortaya çıkmasına zemin hazırlayan, dikkate değer bir dönemdir. Bu nedenle psikolojik sağlık araştırmalarında kilit bir öneme sahiptir. Aileleriyle yaşayan gençlerin davranış kalıpları üzerinde bir etkisi olduğu, risk ve psikolojik sağlık literatüründe yaygın bir bulgudur (Rutter, 2001). Çocukların ebeveynler tarafından izlenmesi, disiplin tarzları, ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkilerin kalitesi, ebeveynlerin psikososyal durumu ve aile biriminin bütünlüğünün tümünün akıl sağlığı ile yüksek oranda ilişkili olduğu gösterilmiştir (Ungar, 2004).

Bu araştırmada anne ve babaların öğrenim düzeylerinin ergenlerin psikolojik sağlığına olan etkisi araştırılmıştır. İzmir ilindeki resmi ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören farklı ortaöğretim türü ve programı uygulayan okulların her sınıf düzeyinden seçilen toplam 2302 öğrenciyle gerçekleştirilen araştırmada Kişisel Bilgi Formu ile Çocuk ve Gençler için Psikolojik Sağlık Ölçeği uygulanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda ergenlerin psikolojik sağlık düzeyleriyle anne öğrenim durumları arasında anlamlı bir fark bulunurken, baba öğrenim durumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Alanyazında yapılan çalışmalardan bazıları anne öğrenim düzeyi ile psikolojik sağlık arasında anlamlı bir fark belirlerken (Williams ve Nelson-Gardell, 2012; Bindal, 2018) bazıları anlamlı bir fark belirleyemediği (Özcan, 2005; Toprak 2014; Ezerçe, 2016) görülmektedir. Bindal (2018), lise düzeyindeki ergenlerin psikolojik sağlıkları ile çocukluk çağındaki travmaları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkileri araştırmayı amaçladığı çalışmada, ek olarak psikolojik sağlık ile demografik değişkenler arasındaki ilişkileri de incelemiştir; ergenin sınıf düzeyi, anne babanın çalışma durumu ve eğitim düzeyi arasında da anlamlı farklılıklar bulunduğunu belirlemiştir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde, ergenlerin psikolojik sağlık düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Anne eğitim düzeyi “lise” olan ergenlerin psikolojik sağlık puanlarının en yüksek seviyede olduğu, yapılan post-hoc analizinde; anlamlı olarak farklılaşmanın yaşandığı alt grubun “ilköğretim-lise” grubu olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, annenin “lise” eğitimi almış olmasının çocuğun psikolojik sağlığı üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu düşündürmektedir. Anne eğitim durumu “okur-yazar değil” olan ergenler; psikolojik sağlık düzeyleri en düşük grup olarak göze çarpmaktadır. Bu sonuç da, annenin öğrenim düzeyi ile ergenlerin psikolojik sağlıkları arasında doğru bir orantının varlığına işaret etmektedir.

Alanyazında yapılan çalışmalardan bazıları baba öğrenim düzeyi ile psikolojik sağlık arasında anlamlı bir fark belirlerken (Bahadır, 2009; Yıldırım, 2014; Bindal, 2018) bazılarının anlamlı bir fark belirleyemediği (Özcan, 2005; Toprak 2014; Ezerçe, 2016; Williams ve Nelson-Gardell, 2012) görülmektedir. Anlamlı fark belirlenen araştırmalar incelendiğinde; Bahadır’ın (2009) üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmada baba öğrenim düzeyi daha düşük olan katılımcıların psikolojik sağlık düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum Masten’in (2001) önerdiği gibi olumsuz koşulların varlığında yüksek düzeyde psikolojik sağlığın ortaya çıkışıyla açıklanabilir. Araştırmada baba eğitim durumu değişkenine göre ergenlerin psikolojik sağlık puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Bu sonuç; Türk toplum ve aile yapısına uygun olarak, evde anne ile geçirilen zamanın fazla olması ve anne-çocuk arasındaki psikolojik etkileşimin, baba-çocuk etkileşimine göre daha yoğun olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte, en yüksek psikolojik sağlık puanlarının, baba öğrenim düzeyi “lise” olan ergen grubunda olduğu görülmektedir.

Elde edilen sonuçların, uygulanacak aile rehberliği etkinliklerinde okul psikolojik danışmanlarına yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Toplumumuzda “baba” figürünün “anne” figürüne nazaran genel olarak çocuklara karşı “duygularını gizleyen, belli etmekten kaçınan” figürler olduğu düşünüldüğünde, duygu paylaşımları ve destekleyici bir baba-çocuk ilişkisi geliştirme konusunda farkındalık oluşturulması konusunda fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Arslan, G. (2015). Çocuk ve genç psikolojik sağlık ölçeği’nin (ÇGPSÖ-12) psikometrik özellikleri: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi* 16(1), 1-12
- Bindal, G. (2018). Ergenlerin psikolojik sağlığın (resilience), çocukluk çağındaki travma ve bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (14. Baskı). Ankara: PEGEM Akademi.
- Çuhadaroğlu, F., Canat, S., Kılıç, E., Şenol, S., Rugancı, N., Öncü, B., Hoşgör, A.G., Işıklı, S., & Avcı, A. (2004). Ergen ve Ruhsal Sorunlar Sorunlar Durum Saptama Çalışması Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Raporları, Ankara.
- Dent, R.J. & Cameron R.J.S. (2003). Developing resilience in children who are in public care: the educational psychology perspective. *Educational Psychology in Practice*, 19(1).
- Diñel, E. (2006). Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Durlak, J.A. (1998). Common risk and protective factors in successful prevention programs. *American Journal of Orthopsychiatry*, 68: 512-520.
- Egeland, B., Carlson, E., & Sroufe, L. A. (1993). Resilience as process. *Development and Psychopathology*, 5(4), 517-528
- Er, G. (2018). Anne babası boşanmış ortaokul öğrencilerinin psikolojik sağlığının ailesel, kişisel ve sosyal faktörlerle modellenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ezerçe, E. (2016). Eşlerin suçu affetmesi ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Garmezy, N. (1993). Children in poverty: resilience despite risk. *Psychiatry*, 56(1), 127- 136.
- Garmezy, N., & Masten, A. S. (1986). Stress, competence, and resilience: Common frontiers for therapist and psychopathologist. *Behavior Therapy*, 17(5), 500-521.

- Gizir, C.A. (2004). Akademik sağlamlık: Yoksulluk içindeki sekizinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına katkıda bulunan koruyucu faktörlerin incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Dođu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Greene, R. (2002). Human behavior theory: A resilience orientation. (Ed: R. Greene) Resiliency: An integrated approach to practice, policy, and research. Washington, DC: NASW Press.
- Karasar, N. (1994). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Kulaksızoğlu, A. (2008). Ergenlik Psikolojisi. (10. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Liebenberg, L., Ungar, M. & LeBlanc, J. C. (2013). The CYRM-12: A brief measure of resilience. Canadian Journal of Public Health, 104(2), 131-135.
- Liebenberg, L., Ungar, M. & Van de Vijver, F. R. R. (2012). Validation of the Child and Youth Resilience Measure-28 (CYRM-28) among canadian youth with complex needs. Research on Social Work Practice, 22(2), 219-226.
- Lowell, J.L. & White, J.L. (2019). The “Troubled” Adolescent: Challenges and Resilience Within Family and Multicultural Contexts. Second Edition. New York: Routledge.
- Masten A. S. & Gewirtz, A. H. (2006). Resilience in Development: The Importance of Early Childhood. Tremblay RE, Barr RG, Peters Rdev, (Eds). Encyclopedia On Early Childhood Development [Online]. Montreal, Quebec: Centre of Excellence For Early Childhood Development; 1-6.
- Masten, A. S., & Reed, M. G. (2002). Resilience İn Development. S. R. Snyder ve S. J. Lopez (Eds.).The Handbook of Positive Psychology. Oxford, England: Oxford University Press.
- Masten, A. S., Best, K. M., & Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. Development and Psychopathology, 2(4), 425-444.
- Motavallı, N. (2000). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu. Polvan, Ö. (Ed.). Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi. İstanbul:Nobel Tıp Kitabevleri.
- Özcan, B. (2005). Anne babaları boşanmış ve anne babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özcan, B. (2005). Anne-babaları boşanmış ve anne-babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Rutter, M. (1976). Research report:Isle of Wight studies.Psychological Medicine, 6, sayfa:313-332
- Rutter, M. (2001). Psychosocial adversity: Risk, resilience and recovery.J. R. Richman, ve M., F Fraser, (Ed.). The context of youth violence: Resilience, risk, and protection, (13-41).
- Steyn, S.T. (2006). Resilience In Adolescents: A Psycho-Educational Perspective, University Of South Africa, Master of Education Press.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007).Using multivariate statistics (5th ed.). Allyn & Bacon/Pearson Education.
- Toprak, H. (2014). Ergenlerde Mutluluk Ve Yaşam Doyumunun Yordayıcısı Olarak Psikolojik Sağlamlık Ve Psikolojik İhtiyaç Doyumu. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya:
- Ungar, M. (2004). The importance of parents and other caregivers to the resilience of high-risk adolescents. Family Process, 43(1), 23-41.
- Werner EE. (1989). High-risk children in young adulthood: A longitudinal study from birth to 32 years. Am J Orthopsychiatry, 59: 72–81
- Werner, E. E. (1986). The concept of risk from a developmental perspective. Advances in Special Education, 5, 1-23.

Williams, J. & Nelson-Gardell, D. (2012). Predicting resilience in sexually abused adolescents, *Child Abuse & Neglect*, 36, 53– 63.

Yıldırım, P. (2014). Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile benlik kurgusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yörükoğlu, A.(1998). Gençlik Çağı. İstanbul: Özgür Yayınları